

SLOVENSKA IZSELJENSKA DRAMATIKA IN NJENO MESTO V MATIČNI KULTURI

Janja Žitnik Serafin

Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije, ZRC SAZU, Ljubljana

UDK 821.163.6(73:82)–2.09:314.151.3–054.72(=163.6)

Prispevek obravnava specifično družbeno vlogo slovenske izseljenske dramatike. Najproduktivnejši sta bili zlasti dve skupnosti: slovenska skupnost v ZDA pred drugo svetovno vojno in povojna slovenska skupnost v Argentini. Izrazito »interna« družbena vloga dramatike znotraj teh skupnosti se bistveno razlikuje od družbene vloge dramskih del mednarodno uveljavljenih avtorjev. To dejstvo se odraža tudi v spremenljivem odnosu matične Slovenije do izseljenske dramatike.

slovenska izseljenska dramatika, družbena vloga književnosti, izseljenska skupnost, skupinska identiteta

The paper discusses a specific social function of Slovene émigré drama. The most productive in this field were playwrights from the Slovene emigrant community in the USA before World War Two and from the post-war Slovene emigrant community in Argentina. The predominantly »internal« social function of the drama produced within these communities differs essentially from the social function of the plays written by internationally recognized authors. This is also reflected in the changing interest in Slovenia proper in emigrant drama.

Slovene émigré drama, social function of literature, emigrant community, group identity

Književno delo slovenskih izseljencev, zlasti tistih po 2. svetovni vojni, je bilo do 90. let 20. stol. komajda vključeno v temeljne preglede slovenske literarne zgodovine, še manj je bilo prisotno v osrednjih slovenskih kulturnih revijah, knjižnih založniških programih in učbenikih. Spremljali, ocenjevali in komentirali so ga v samem izseljenstvu in redno tudi v slovenskem zamejstvu, v matični Sloveniji pa mnogo manj. Med redkimi izjemami je Jože Pogačnik s svojim pionirskim prispevkom (Pogačnik 1972a ter posebno poglavje v Pogačnik 1972b), a je tudi on v času svoje raziskave doživljal različne politične pritiske.¹ Aktualna vloga izseljenske književnosti v matični kulturi naroda je vselej relativna, saj se nenehno spreminja glede na vrsto dejavnikov, ki vplivajo na trenutno vrednotenje izseljenske književnosti v matičnem prostoru in na pozornost, ki jo tam vzbuja. Prav zaradi tega je v Sloveniji po osamosvojitvi ugled literarne produkcije povojne slovenske politične emigracije sprva skokovito narasel, kar je razumljiva reakcija na dobra štiri desetletja bolj ali manj uspešne domače blokade tega dela slovenske književnosti, nato pa se je vsaj začasno »stabiliziral«.

¹ O tem piše med drugim Aleš Gabrič (2004: 193–194).

Nekaj več pozornosti je Slovenija pred osamosvojitvijo posvečala predvojnim izseljenskim avtorjem, a je bilo zanimanje zanje omejeno na zelo ozek krog poznavalcev. V tej krivulji matičnega interesa za slovensko izseljensko književnost pa dosega izseljenska dramatika najnižje vrednosti. V tem prispevku bom poskušala ugotoviti, zakaj je tako, ter osvetliti specifično družbeno vlogo slovenske izseljenske dramatike.²

V slovenskem izseljenstvu izstopata po gledališki dejavnosti in deloma tudi produkciji izvornih dramskih besedil predvsem dve skupnosti: predvojna slovenska skupnost v ZDA in poveljna v Argentini.³ Kar so na področju dramatike in gledališča v predvojni slovenski skupnosti v ZDA pomenili občasni pisci dramskih besedil Etbin Kristan (1867–1953), Kazimir Zakrajšek (1878–1958), Ivan Molek (1882–1962), Katka Zupančič (1889–1967), Frank Česen (1890–1983), Joško Oven (1890–?), Andrej Kobal (1899–1988) in Ivan Jontez (1902–1979) ter ljubiteljski gledališčniki Ivan Zupan (1875–1950), Jože Grdina (1892–1974), Vatro Grill (1899–1976) in Milan Medvešek (1908–1966), če omenim samo nekatere, so v poveljni slovenski skupnosti v Argentini predstavljali na tem področju Joža Vombergar (1902–1980), Marjan Willenpart (1912–1991), Stanko Kociper (1917–1998), Niko Jeločnik (1919–1982), Zorko Simčič (1921–), Joža J. Lovrenčič (1921–1992), France Papež (1924–1996), Branko Rozman (1925–2011) in Marko Kremžar (1928–). K tem moramo prišteti še dva slovenska izseljenca v Avstriji: Metoda Turnška (1909–1976), avtorja zgodovinskih dram, in Leva Detelo (1939–), ki s svojimi avantgardističnimi dramskimi besedili povsem odstopa od prevladujočega vzorca poveljne slovenske zdomske dramatike.

Slovenska izseljenska dramatika pred 2. svetovno vojno

V ZDA so slovenski priseljenci pospešeno ustanavljali ljubiteljske gledališke skupine – imenovali so jih dramska društva – predvsem med obema svetovnima vojnama. V Clevelandu sta bili v skoraj nepregledni množici drugih društev najpomembnejši Ivan Cankar⁴ in Anton Verovšek,⁵ podobno razvejano pa je bilo gledališko življenje tudi v drugih slovenskih središčih. Dramske skupine so bile pogosto združene v skupno društvo ali klub vsaj še s pevskim zborom. Jerneja Petrič (1999: 98–99) piše:

² Slovenski literarni zgodovinarji se občasno dotaknejo vprašanja, ali je ločena obravnava izseljenske/priseljenske književnosti morda zastarela, nesmiselna, neprimerna ali celo krivična. Sama sem prva opozorila na to vprašanje že pred 12 leti (Žitnik 2000: 170). Dejstvo je, da ta književnost na mnogih univerzah predstavlja posebno študijsko smer, da imajo nekatere knjižnice v tujini posebne oddelke za tovrstno književnost, da klasifikacije v katalogih knjižnih založb vsebujejo kategorijo priseljenska književnost itn. Vprašanje, ali specifične značilnosti izseljenske oz. priseljenske književnosti upravičujejo njeno ločeno obravnavo ali ne, je bolj zapleteno, kot se zdi na prvi pogled – zlasti če hočemo upoštevati čim več mednarodno sprejetih argumentov za in proti ločeni obravnavi. Zato sem letos na razpis ARRS prijavila raziskovalni projekt, ki vključuje tudi celovitejšo obravnavo tega vprašanja.

³ Prvo je slovenski strokovni javnosti predstavila predvsem Jerneja Petrič (1982; 1999), drugo pa v 90. letih Taras Kermauner, med drugim v knjigi *Sveta vojna* (Kermauner 1997) in pregledu *Slovenska izseljenska književnost 3: Južna Amerika* (Kermauner 1999).

⁴ Ustanovili so ga l. 1919.

⁵ Ustanovljeno l. 1924.

Da bi bila kvaliteta predstav čim boljša, so igralci društva Ivan Cankar naprosili igralko Avgusto Danilovo, da je za eno leto in pol (1924–26) prišla k njim kot učiteljica in režiserka. Samo v tem času so uprizarjali po dve (!) igri na mesec. Tako številna gledališka ponudba je zahtevala vedno nova dramska besedila. »Čistih« slovensko-ameriških dramatikov ni bilo in z izjemo Etbina Kristana so bila dramska dela drugih ustvarjalcev bolj postranska stvar.

Slovenska dramatika v ZDA med obema vojnama snovno, motivno in idejno spominja na tedanjo slovenskoameriško poezijo in prozo, saj so jo pisali v glavnem isti avtorji. V tem času lahko zasledimo socialnokritično in proletarsko dramo (Etbin Kristan,⁶ Ivan Molek), tragedijo z izseljensko tematiko (Kazimir Zakrajšek), »ljudsko« veseloigro (Andrej Kobal, Frank Česen), zgodovinsko dramo (Andrej Kobal, Joško Oven), komedijo, satiro, farso (Etbin Kristan, Ivan Molek) in mladinsko igro (Katka Zupančič). Avtorji so svoja dramska besedila objavljali v slovenskoameriški periodiki, samostojno sta izšli v knjižni obliki samo dve deli: *Za nov svet* Etbina Kristana (1949)⁷ in *Hrbtenica* Ivana Molka (1926).

Najbolj razširjena je bila socialnokritična, predvsem proletarska drama, ki jo je še posebej zaznamovala gospodarska kriza l. 1929, in sicer tako z obravnavano problematiko kot tudi s tedanjimi publikacijskimi in uprizoritvenimi možnostmi. Zato prevladuje eno- do tridejanka, ki prikazuje konflikt med kapitalisti in delavci, v njej pa je cela vrsta slabosti: črno-bela karakterizacija, medlo dramsko dogajanje, ki namesto prikazovanja prehaja v opisovanje, množica naključij in presenetljivih zasukov. Za najočitnejše socialistične agitke, kakršne je pisal tudi Molek, je značilna tipizacija značajev (liki so samo še predstavniki družbenega razreda), ki hitro zaide v karikiranje (Petrič 1999: 98–101).

Dramatika povojne emigracije

Podobne slabosti kot pred 2. svetovno vojno lahko zasledimo tudi v dramatici povojne slovenske politične emigracije, ki je – tako kot tudi del proze in celo poezije – pretežno usmerjena h kolektivni samorazlagi, ponovnemu obujanju vojnih in povojnih dogodkov, utemeljevanju vzrokov za nastanek domobranstva in slovenske politične emigracije ter izražanju njenih skupinskih občutkov, travm, načrtov in vizij. Prav zaradi ozke tematske zamejenosti, tj. osredotočenosti na vprašanja vojnega poraza ter povojnega poboja domobrancev, je dramatika slovenske politične emigracije tudi motivno in celo slogovno manj razvejana od njene poezije in proze ter tudi od dramatike, ki je sočasno nastajala v matični Sloveniji.

V Argentini je po 2. svetovni vojni ustvarjala slovenska dramska dela že uvodoma navedena osmerica avtorjev, med katerimi izstopajo zlasti Joža Vombergar, povratnik Zorko Simčič in Marjan Willenpart. Niko Jeločnik je napisal dramsko pravljico *Vstajenje Kralja Matjaža* (tipkopolis, 1951) in misterij *Simfonija iz Novega sveta* (1954), Joža Vombergar pa *Napad* (tipkopolis, 1949), satirično komedijo *Martin Krpan*

⁶ O Kristanovi dramatici je pisal tudi Mirko Jurak (1985).

⁷ Delo med drugim omenja Jerneja Petrič (1999: 99), drugih podatkov o izidu nisem našla.

(tipkopis, 1963) in dramo *Razval* (tipkopis, 1980). Branko Rozman je avtor misterija *Roka za steno* (tipkopis, 1957) in drame *Obsodili so Kristusa* (tipkopis, 1962), slovenska Wikipedija omenja tudi delo *Človek, ki je umoril Boga* (1959).⁸ Marko Kremžar je v *Meddobju* l. 1987 objavil dramo *Živi in mrtvi bratje*. Tudi Marjan Willenpart je v *Meddobju* l. 1957 objavil dramo *Zadnji krajec*, medtem ko sta njegovi deli *Vnučka* (1964) in *Gringo* (1965) ostali v tipkopisu. Zorko Simčič se je kot dramatik uveljavil z »ljudsko igro« *Krst pri Savici* (1994) ter dramama *Zgodaj dopolnjena mladost*⁹ in *Tako dolgi mesec avgust* (1992). Joža J. Lovrenčič je avtor drame *Izdajalec* (tipkopis, brez letnice), Stanko Kociper je v Nemčiji objavil dramo *Svitanje* (1956), France Papež pa v *Meddobju* najprej l. 1970 poetično dramo v dveh dejanjih *Gozd* (1970), 25 let pozneje pa ji je v *Treh poetičnih dramah* dodal še deli *Svetinja* in *Agustina* (Papež 1995: 5–64). *Tri poetične drame* so izšle tudi v knjižni obliki v 25 separatnih bibliofilskih izvodih v Buenos Airesu maja 1995; *Agustina* je izšla tudi pod naslovom *Krst ob Srebrni reki*. Čeprav je Papež poskušal z uvedbo poetične drame in z vplivi T. S. Eliota modernizirati dramatiko povojne slovenske skupnosti v Argentini, ostaja tudi njegova trilogija vpeta v ozko zamejeno vojno in povojno tematiko, značilno za skoraj celotno dramatiko slovenske politične emigracije.

Kermauner (1999: 276–283) prišteva k dramatiki slovenske politične emigracije v Argentini tudi igro v štirih dejanjih *Kaplan Klemen* (tipkopis, Celovec, 1964) Karla Mauserja, ki ga hrani Dramatski odsek v Slovenski vasi v argentinskem Lanusu, čeprav se je Karel Mauser (1918–1977), ki je bolj znan kot pripovednik in pesnik, po begunskem obdobju l. 1950 izselil v ZDA. Gre za dramatizacijo Mauserjeve povesti z enakim naslovom (Mauser 1965), ki je bila uprizorjena v Clevelandu (Glušič 1999: 292). Po mnenju Helge Glušič dosega Mauserjeva povest, podobno kot roman *Ljudje pod bičem*, višjo literarno raven od utečenega vzorca Mauserjeve domačijske povesti (prav tam). Kermauner (1999: 277) meni, da »ni razloga za sklep, da dramatizacije ni naredil avtor.«

V sklopu povojne slovenske zdomske dramatike je treba omeniti tudi slovensko-avstrijska književnika Metoda Turnška, ki se je po 2. svetovni vojni najprej izselil v Trst, l. 1956 pa v Avstrijo in ki je poleg pripovednih del napisal tudi zgodovinske drame *Država med gorami* (1948), *Kralj Samo in naš prvi vek* (1959), *Zvezdi našega neba* (1966) in *Krst karantanskih knezov* (1968), ter Leva Detelo, avtorja dveh samostojno objavljenih dramskih besedil, in sicer *Junaštva slamnatega Krpana: lirična groteska* (1965) in *Črni mož: grozljiva zgodba v verzih* (1969). Pred tem je Detela v *Mladiki* in *Mostu* v letih 1963–1965 objavil še igre *Graščina: vesela in žalostna burka*.

⁸ http://sl.wikipedia.org/wiki/Branko_Rozman.

⁹ Kermauner (1999: 253, 260) označuje to dramo kot »pomenski vrh« dramatike slovenske politične emigracije in »velik preobrat« znotraj te dramatike, ki pa mu ni nihče sledil. »Ker je SPE [slovenska politična emigracija] uporabljala vse sile za ohranitev in upravičevanje same sebe in domobranstva, je bilo njeno kulturno delo predvsem apologetsko oz. kritično do nasprotnikov, do komunistov; niso si dali možnosti, da bi se obrnili k sebi in celo zoper sebe, kar je pogoj socialno-kulturne dialektike,« dodaja Kermauner (prav tam).

(*Mladika 7/2–3 – Mladika 8/3*), *Prokrust* (*Most*, 1964, št. 2) in *Generalka: analiza razkroja v treh slikah* (*Most*, 1965, št. 2).¹⁰ Detela s svojimi dramskimi usmeritvami (ludizem, gledališče absurda) izstopa iz okvira dramatike povojne slovenske politične emigracije in se mnogo bolj navezuje na tedanji razvoj svetovne dramatike in sočasne tokove dramskega ustvarjanja v matični Sloveniji.

Dramska besedila slovenskih izseljenskih avtorjev so bila z redkimi izjemami namenjena ozko zamejeni ciljni publikli, zato niso prodrli zunaj meja slovenskih izseljenskih skupnosti, znotraj katerih so nastala. Njihov namen je bil povsem jasen: ohranjanje in nadgradnja slovenskih literarnih in kulturnih tradicij, ustvarjanje lastnih kulturnih tradicij v posamezni skupnosti, ustvarjanje kolektivnega spomina, predvsem pa krepitev ne samo narodne, ampak tudi verske in politične identitete pripadnikov posamezne izseljenske skupnosti. S tem je slovenska izseljenska dramatika Slovence v izseljenstvu seveda prav toliko ločevala kot združevala. Tako motivirana dramska dela s svojo specifično družbeno usmerjenostjo h krepitevi notranjih vezi tesno zamejenega ciljnega občinstva tudi niso mogla biti posebno zanimiva za širši kulturni prostor dežel, v katere so se Slovenci priselili. Če je slovenski izseljenski dramatik ali avtor, ki je bil potomec slovenskih izseljencev, želel kot dramatik uspeti zunaj slovenske skupnosti, se je moral snovno, tematsko, jezikovno in slogovno oddaljiti od njenih specifičnih pričakovanj. Najuspešnejši tak primer je kanadski dramatik John Krizanc.

Mednarodni prodor Johna Krizanca

Ker v Sloveniji ni dosti znanega o tem avtorju – Mirko Jurak je objavil nekaj malega o njem pred več kot 20 leti (Jurak 1990) – ga bom, kljub temu da njegovo delo ne sodi v sklop slovenske dramatike, na tem mestu na kratko predstavila kot izjemno uspešnega dramatika slovenskega rodu. Rodil se je l. 1956 v Lethbridgeu v Alberti, oče je bil Slovenec. Ko se je preselil v Toronto, je tam pomagal ustanoviti Necessary Angel Theatre Company. Napisal je nekaj poezije, mednarodni uspeh pa je dosegel s postmodernistično dramo *Tamara*, ki je bila l. 1981 premierno uprizorjena v Torontu, kjer je že naslednje leto prejela dve nagradi Dora Mavor Moore Award. L. 1981 je izšla tudi samostojno v knjižni obliki. Protagonistka drame je razvpita slikarka Tamara de Lempicka (1898–1980). Igra se dogaja v enajstih sobah, igralci nastopajo v simultanih prizorih in gledalec se sam odloča, kateremu liku bo sledil iz prostora v prostor ali pa bo morda vztrajal v enem prostoru. Liki komunicirajo z gledalcem in ga vpletajo v dogajanje, publika ima v igri aktivno vlogo, gledalec postaja igralec in obratno. Gledališka izkušnja gledalca je odvisna od celega niza njegovih odločitev. *Tamara* so v Los Angelesu, kjer je prejela vrsto nagrad, med drugim Los Angeles Drama Critics' Award, igrali nepretrgoma devet let in je najdlje igrana gledališka predstava v Los Angelesu.¹¹ Dramo so pet let igrali tudi v New Yorku in vrsto let v različnih ameriških mestih, nato je obkrožila svet. L. 2002 je ob 20-letnici

¹⁰ O Detelovih dramskih delih smo poleg že omenjenega Tarasa Kermaunerja med drugim pisali še Franko Hronek (1965), Jože Peterlin (1966), Martin Jevnikar (1969), Franc Jeza (1969) in jaz (Žitnik 1999).

¹¹ V vlogi de Lempicke je nastopala tudi Angelica Huston (*What is Tamara the play?*).

premiere doživela novo produkcijo v Torontu, l. 2010 pa tudi v Las Vegasu. Po igri so poimenovali *Tamara Journal of Critical Postmodern Science*, ki se je preimenoval v *Tamara Journal for Critical Organization Inquiry*, revijo z uglednim mednarodnim uredniškim odborom, ki izhaja še danes.

Skupni imenovalec Krizancevih dram je raziskovanje vloge umetnika. Velik uspeh je dosegel tudi z igro *Prague*, ki jo je napisal l. 1983, premierno je bila uprizorjena v Torontu l. 1984, objavljena pa tri leta pozneje (Krizanc 1987), ter z dramo *The Half of It*, ki je bila prvič postavljena na oder l. 1989, prav tako v Torontu. Igrita sta Krizancu prinesli nagrado Chalmers Award in najuglednejšo kanadsko literarno nagrado Governor General's Award. Poleg omenjenih je napisal še drami *Crimes of Innocence* (premierra v York University l. 1976) in *Uterine Knights* (premierra v Necessary Angel Theatre, Toronto, 1979).¹²

Krizanc je tudi soscenarist (skupaj s soavtorjem, režiserjem in igralcem Paulom Grossom) zelo popularne televizijske kriminalne serije *Due South* (1994–1999), ki je bila 53-krat nominirana za kanadsko nagrado Gemini, prejela pa jo je v različnih kategorijah 15-krat, pa tudi soscenarist (prav tako z Grossom) politične drame *H₂O* (v slovenščini je imela naslov *Smrt predsednika*) in njenega nadaljevanja *The Trojan Horse*.¹³ Napisal je tudi scenarij za vojno nadaljevanko *ZOS: Zone of Separation*¹⁴ in scenarij za film *Dieppe*, vojno dramo o žrtvovanju 900 kanadskih vojakov za osvoboditev francoskega mesta Dieppe izpod nacistične okupacije.

Najširšega mednarodnega uspeha, kakršnega je doživel John Krizanc s svojimi dramami tako pri gledalcih kot pri kritikih, pa ne morejo pričakovati tisti slovenski izseljenski dramatik, ki svoje drame v celoti prilagajajo pričakovanjem tesno zamejene skupnosti. Vendar pa njihov namen tudi ni mednarodni prodor na svetovne gledališke odre, temveč krepitev notranjih vezi izseljenske skupnosti.

Sklep

Dramatika slovenskih izseljencev je bila skoraj v celoti napisana v slovenščini, v pretežnem delu pa je bila ustvarjena tudi s povsem specifičnim namenom ohranjanja in krepitve slovenstva v izseljenstvu. Pojem slovenstva se je tudi v tem kontekstu vselej vezal še na druga sidrišča kolektivne pripadnosti. Ta so bila ponekod geografsko zamejena (tj. lokalno glede na kraj ali regijo naselitve, pogosto pa tudi glede na kraj ali regijo izselitve), še večkrat pa so bila tudi versko, ideološko in politično opredeljena (npr. socialistična oz. t. i. »progresivna« naravnost velikega dela predvojne slovenske emigracije v ZDA; evangeličanska verska pripadnost prekmurskih priseljencev v Bethlehemu v Pensilvaniji, ki je vidno zaznamovala literarno dejavnost te skupnosti; močan rimskokatoliški predznak povojne slovenske emigracije v Argentini in njen še danes aktualni kult domobranstva itn.). Po različnih sidriščih kolektivne

¹² John Krizanc. The Canadian Theatre Encyclopedia: <http://www.canadiantheatre.com/dict.pl?term=Krizanc%2C%20John>.

¹³ V slednjem sta nastopila v glavnih vlogah poleg Grossa še Greta Scacchi in Tom Skerritt.

¹⁴ Glavno vlogo je zaigrala Lolita Davidovich.

pripadnosti se je namreč vsaka slovenska izseljenska skupnost ločila od drugih, prek skupnih identitetnih sidrišč pa so se manjše, razpršene lokalne skupnosti povezovale v širše skupnosti v okviru nekaterih skupnih dejavnosti in seveda tudi organizacijsko (kot klubi ali lože skupnega društva, ta pa so se povezovale v različne zveze in organizacije).

In če je bil glavni namen slovenske izseljenske dramatike ohranjanje slovenstva ter verske, lokalne, razredne, ideološke ali politične pripadnosti, so dramska besedila morala biti izrazito tezna. Takšna povečini tudi so, pa naj gre za družbenokritično, zgodovinsko, psihološko ali mladinsko igro, tragedijo, komedijo, satiro ali farso, dramska besedila v vezani ali nevezani besedi. Njihova teznost se giblje od prikritejših oblik, ki se pogosto zatekajo k zgodovinskim motivom, pa vse do odkrite agitke. Za propagando, pozivanje k združevanju in aktivizmu, je od vseh literarnih zvrsti dramatika najprimernejša, saj je namenjena predvsem uprizoritvi. Skupinska recepcija dela v gledališču pa ima seveda še dodaten psihološki učinek – posebno če gre za občinstvo, ki predstavlja tesno povezano skupnost, povezano s skupnim občutkom ogroženosti, in za tematiko, ki to skupnost neposredno zadeva. Družbena vloga izseljenske dramatike je zato večinoma »interna«, ekskluzivna, izključujoča. To morda pojasnjuje, zakaj slovenska izseljenska dramatika, ki je zaradi vsega tega bolj ali manj ujeta v svojo specifično tematiko, pogosto pa tudi v svojo specifično simboliko in metaforiko, ni prevedena v večinske jezike dežel sprejema in zakaj je tudi v matični Sloveniji povsem neznana domači gledališki publiki. Gledališča v Sloveniji namreč izseljenskih dramskih besedil ne igrajo, četudi »marsikatero od njih sporoča zelo pomembne in usodne resnice o Slovencih kot nedeljivi skupnosti vseh ljudi, ki uporabljajo slovenščino kot materni jezik«;¹⁵ pa tudi tistih, bi lahko dodala, ki ohranjajo številne slovenske kulturne tradicije v drugih delih sveta, čeprav slovenskega jezika morda ne obvladajo več.

Prav zaradi razkrivanja novih, tukajšnjemu občinstvu manj znanih vidikov slovenstva bi bila uprizoritev nekaterih izstopajočih dramskih del slovenskih izseljenskih avtorjev na osrednjih odrih matične Slovenije verjetno smiselna, pa ne le kot nekakšna gledališka kurioziteteta, temveč kot avtentičen retrospektivni prikaz od glavnine ločenega dela slovenske dramatike, ki v domovini še ni bil predstavljen, čeprav je v določenih trenutkih usodno sooblikoval kolektivno pripadnost, literarni okus, ideološko naravnost in politično akcijo večine slovenskih skupnosti v izseljenstvu.

Viri in literatura

Branko Rozman: http://sl.wikipedia.org/wiki/Branko_Rozman.

DETELA, Lev, 1965: *Junaštva slamnatega Krpana: lirična groteska*. Trst: Sodobna knjiga.

DETELA, Lev, 1969: *Črni mož: grozljiva zgodba v verzih*. London: Sodobna knjiga.

GABRIČ, Aleš, 2004. How the culture of the Slovene emigrants was received in Slovenia. *Dve domovini/Two Homelands* 19. 185–195.

¹⁵ Tako meni Denis Poniž v svojem delu prijave mojega v lanskem letu zavrnjenega projektne predloga.

- GLUŠIČ, Helga, 1999: Književnost slovenskih priseljencev v ZDA po letu 1945. Janja Žitnik, Helga Glušič (ur.): *Slovenska izseljenska književnost 2: Severna Amerika*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, Rokus. 289–304.
- HRONEK, Franko, 1965: Lev Detela: Graščina, Generalka, Prokrust. *Most* 2/8. 179–180.
- JELOČNIK, Nikolaj, 1954: *Simfonija iz Novega sveta*. Buenos Aires: Katoliški misijoni.
- JEVNIKAR, Martin, 1969: Sodobna slovenska zamejska literatura. *Mladika* 13/2. 38–39.
- [JEZA, Franc], 1969: Otroci se igrajo z grozo. *Novi list* 774 (20. 12. 1969). 11.
- John Krizanc. *The Canadian Theatre Encyclopedia*: <http://www.canadiantheatre.com/dict.pl?term=Krizanc%2C%20John>.
- JURAK, Mirko, 1985: The New World in Etbin Kristan's plays. *Slovenski koledar* 32. 228–232.
- JURAK, Mirko, 1990: Ivan Dolenc and John Krizanc: two Canadian authors of Slovene origin. *Dve domovini/Two Homelands* 1. 301–307.
- KERMAUNER, Taras, 1997: *Sveta vojna*. Ljubljana: Slovenski gledališki muzej.
- KERMAUNER, Taras, 1999: Povojna slovenska književnost v Južni Ameriki: dramatika. Janja Žitnik, Helga Glušič (ur.): *Slovenska izseljenska književnost 3: Južna Amerika*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, Rokus. 172–316.
- KOCIPER, Stanko, 1956: *Svitanje*. München: Slobodna Jugoslavija.
- KRIZANC, John, 1987: *Prague*. Toronto: Playwrights Canada.
- MAUSER, Karel, 1965: *Kaplan Klemen*. Celovec: Mohorjeva družba.
- MOLEK, Ivan, 1926: *Hrbenica: drama v treh dejanjih s prologom in epilogom*. Chicago: SNPJ.
- PAPEŽ, France, 1970: Gozd: poetična drama. *Meddobje* 11. 83–114.
- PAPEŽ, France, 1995: *Tri poetične drame* (Gozd, poetična drama v dveh dejanjih; Svetinja, dramski prikaz v štirih dejanjih; Agustina, dramsko delo, primerno za bralno predstavo, v dveh delih in Epilogu). *Meddobje* 29. 5–62.
- PETERLIN, Jože, 1966: Lev Detela: Junaštva slamnatega Krpana. *Mladika* 10/2.
- PETRIČ, Jerneja, 1982 (ur.): *Naši na tujih tleh: antologija književnosti Slovencev v Severni Ameriki*. Ljubljana: Cankarjeva založba, Slovenska izseljenska matica.
- PETRIČ, Jerneja, 1999: Književnost slovenskih izseljencev in njihovih potomcev v ZDA od leta 1891. Janja Žitnik, Helga Glušič (ur.): *Slovenska izseljenska književnost 2: Severna Amerika*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, Rokus. 89–263.
- POGAČNIK, Jože, 1972a: *Slovensko zamejsko in zdomsko slovstvo*. Trst: Zaliv.
- POGAČNIK, Jože, 1972b: *Zgodovina slovenskega slovstva 8: Eksistencializem in strukturalizem*. Maribor: Obzorja.
- SIMČIČ, Zorko, 1992: *Prepad kliče prepad* (dve drami: Zgodaj dopolnjena mladost in Tako dolgi mesec avgust). Buenos Aires: Slovensko gledališče.
- SIMČIČ, Zorko, 1994: *Krst pri Savici*. Koper: Ognjišče. *Tamara Journal for Critical Organization Inquiry*. <http://tamarajournal.com>.
- TURNŠEK, Metod, 1948: *Država med gorami*. Trst: [b. i.].
- TURNŠEK, Metod, 1959: *Kralj Samo in naš prvi vek*. Celovec: Setev.
- TURNŠEK, Metod, 1966: *Zvezdi našega neba*. Celovec: Slomškova založba.
- TURNŠEK, Metod, 1968: *Krst karantanskih knezov: zgodovinska igra v 14 prizorih*. Celovec: Slomškova založba.
- What is Tamara the play?* http://peaceaware.com/tamara/what_is_TAMARA.html.
- ŽITNIK, Janja, 1999: Lev Detela. Janja Žitnik, Helga Glušič (ur.): *Slovenska izseljenska književnost 1: Evropa, Avstralija, Azija*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, Rokus. 191–209.
- ŽITNIK, Janja, 2000: Književno delo slovenskih izseljencev. *Slavistična revija* 48/2. 159–176.